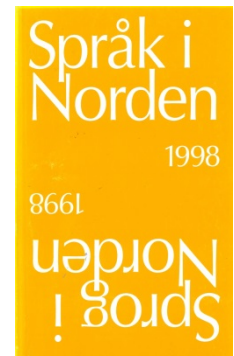

Sprog i Norden

Titel: Termer og normer – på vestgrønlandsk
Forfatter: Carl Christian Olsen
Kilde: Sprog i Norden, 1998, s. 94-98
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Nordisk språkråd

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Termer og normer - på vestgrønlandsk

Carl Christian Olsen

Fra grønlandsk side kan vi med god samvittighed sige, at det går godt med det grønlandske sprog. Sproget har været en del af dagsordenen ved hjemmestyrebestræbelser. I og med, at Grønland nu er i stand til at lovgive omkring egne anliggender, befinder vi os i den situation, at vi er i stand til at bære ansvaret for goder og byrder omkring det sproglige arbejde.

Hjemmestyrelovgivningen, som er en slags "grundlov" for Grønlands Hjemmestyre er blevet til gennem en bemyndigelseslovgivning fra det danske folketing, som så giver udspillet videre til lovgivning omkring egne anliggender under de resortområder, som hjemmestyrelovgivning giver hjemmel til.

Den indledende sætning i loven om Grønlands hjemmestyre lyder: "Grønland udgør et særligt folkesamfund indenfor det danske rige..." Heri ligger kernen i hjemmestyrekommissionens arbejde, som formanden for kommissionen udtrykte det: "Det er karakteristisk, at tanken om Hjemmestyret er opstået i Grønland, og den er ved folkeafstemning blevet vedtaget i Grønland. Den har været udtryk for ønsket om bekræftelse af det grønlandske folks egen identitet, et ønske som den danske offentlighed i øvrigt har haft let ved at acceptere som både naturligt og rimeligt ..."

Som bekendt siger paragraf 9 af hjemmestyreloven, at det grønlandske sprog er hovedsproget, at der undervises grundigt i det danske sprog, og at begge sprog kan anvendes i offentlige forhold.

Disse forudsætninger danner også basis for, at grønlænderne samtidigt kan identificere sig selv sammen med de oprindelige folk, også i FN-s regi. Både gennem Grønlands Hjemmestyre som regeringsorgan i forståelse med den danske offentlighed og Inuits internationale organisation, Inuit Circumpolar Conference, deltager Grønland nu i et gradvist forøgende inter-

nationalt engagement. Grønlands rolle i det internationale engagement giver ofte en ekstra forpligtigelse, idet Grønlands basisgrundlag som hjemmestyrende samfund i fuld forståelse med Danmark og med et kulturelt grundlag, hvor det oprindelige folk i deres samfund har lovgivningsbeføjelser, som ofte endnu befinder sig på tankeniveau blandt andre nationers samspil med de oprindelige folk. Også dette ansvar giver forpligtigelser som gør, at vi grønlandere også må beskæftige os med internationale deklamationer og konventioner. Det er en gennemgående træk ved disse dokumenter, at vedtagelser skal ske ved "informed consent" af de berørte nation-stater og folk, både på statlig og på internationalt niveau.

Som bekendt er disse formuleret på nation-staters sprog, eller på sprog, som er anerkendt som internationalt anvendt. Når det gælder formidlingen af de forskellige budskaber er der specielle tilfælde, hvor afgørende vigtige termer bliver tvetydige i de andre sprog, hvor de nødvendigvis ikke er det, eksempelvis på grønlandsk standardsprog: Ordet *hjemmestyre* er ifølge hjemmestyreloven anvendt i mindst to meninger: 1. den politiske styreform, hjemmestyre (namminersorneruneq), som er en gradbøjning af beføjelsesniveauet til forskel fra mere overordnede beføjelser af den danske statsdannelse. 2. den administrative enhed, Grønlands Hjemmestyre (Namminersornerullutik Oqartussat), som består af landsstyre og den administrative enhed med samtlige grupperinger af embedsfolk. Begge blev i loven henvist til som hjemmestyre(t).

Den grønlandske betegnelse for oprindelige folk er *nunat inoqqaavi*. Under FN-s år for oprindelige folk, var der under menneskerettighedskonferencen i Wien en diskussion om termen *indigenous people/indigenous peoples*. Den grønlandske betegnelse er ligetil og er umiddelbar forståelig for enhver (selv om visse kristelige stemmer i Grønland henviser til Adam og Eva). Fra grønlandsk side er diskussionen ret anstrengende, set på den måde, at termen egentlig ikke er noget "problem" for Grønland, for den sags skyld også Danmark. Udtrykket "indigenous" medfører heller ikke nogle komplikationer, men konven-

tionen, som skal fornyes, nemlig International Labour Organization Konvention no. 157 om de oprindelige og nomadiske *befolkninger*, er det udtryk, som volder vanskeligheder med at ændre til *peoples*. Det, der voldte problemer var, at visse nation-stater er tilbageholdende med at anerkende de forskellige folk, idet de betragter dem som dele af deres befolkninger, under statsdannelse, hvilket medfører, at de tilbageholdende med at anerkende dem som oprindelige folk med særlige rettigheder knyttet til netop denne gruppe. (I de nordiske sammenhænge er ofte betegnelserne "indfødte folk" og "urbefolkning" været anvendt.)

"s"-et i den engelske *peoples* er et andet problem, da man vil vedtage indigenous peoples. Af visse nation-stater blev dette "s" fortolket som, at man ved at vedtage det, anerkender de oprindelige folks ret til undergrunden: folk, land og dets ressourcer.

Under forudsætningen om "informed consent" må man nu udligne eventuelle misforståelser at de afgørende vigtige termer, som man nødvendigvis ikke tager dem som givet. Internationalisering eller globalisering er ikke nødvendigvis et gode, hvor man tager udtrykkene med bind for øjnene, hvis man har bestemt sig til at vedligeholde egen integritet.

Køn eller ikke køn på grønlandsk

Til dette sprog møde blev vi også anmodet om at forholde os til sprog og køn.

Det er en almindelig antagelse, at det grønlandske sprog ikke har grammatisk køn. Dog kan man hinte noget om – og det forudsætter yderligere udredning på det område – at man kan tale om leksikalsk køn. Visse verber og nominalkonstruktioner er faktisk kønsorienteret således, at disse "visse verber og nominer" kun refererer til hunkøns- eller hankønsvæsener.

qillivoq betyder, at en svanger kvindes kinder er plettet

sangiappoq: en mand er jaloux til en anden mand om en kvinde

ningarpoq: en kvinde er jaloux til et anden kvinde om en mand

mens

sinngavoq: betyder han/hun er misundelig

Kønsbetegnelse af mennesker og dyr kan være forskelligt på visse områder. Jeg formoder, at dyr, som har nærmere tilknytning til mennesker og deres adfærd, ofte følger samme mønster som menneskets.

kalaaleq arnaq – grønlænderinde

arnaviaq – hunkønsdyr

angutiviaq – hankønsdyr

nipisa arnarluk – en hunstenbider

I den dialekt, hvor jeg voksede op, i Sisimiut, taler vi om

qimmeq arnaq – hunhund

?*qilalugaq arnaq* – hunhvidhval

?*nanoq arnaq* – hunisbjørn

men

amaroq arnaviaq - hunulv

Man kan endda tale om *iviit arnat*, hungræs, som bliver brugt til såleindlæg. Disse udtryk kan være dialektbetonet.

Der er flere tilfælde, hvor kønsmarkeringen forekommer på anden vis. Der vil uden tvivl fremkomme studier på det område.

Medier og sprog

I et samfund, hvor to sprog er i anvendelse, er det nok afgørende om strukturerne de to sprog er sammenlignelige. Grønlandsk optager adskillige udtryk fra andre sprog, tidligere vel at mærke igennem dansk. I informationsalderens fremfærd er det ret almindeligt, at man også optager leksikalske enheder gennem andre sprog som engelsk, og ikke nødvendigvis ikke

gennem dansk. I det skrevne optager grønlandsk de fleste udtryk som låneord får dansk, mens der forekommer fremmedord både gennem dansk og engelsk. Inkorporering af disse udtryk er kan ikke siges at være faretruende for det grønlandske sprog, da grønlandsk som ikke-indoeuropæisk sprog og agglutinatív-poly-syntetisk sprog bør bruge bestemte mekanismer i sprogstrukturen, hvorved gradbøjninger i tal, person og kasus kan komplicere direkte inkorporering. Herved bliver disse "marked" i det grønlandske sprogbrug.

I mediepolitikken er det afgørende, at man har princippet om "loyalitet mod kilden" ved referat af to-sprogede forsamlinger. Herved ikke det nødvendigvis ikke tilstrækkeligt at have principielle fordeling af anvendelsen af begge sprog. Dét forekommer, at et-sproget journalist kan komme til at fortolke et udsagn forskelligt fra kilden. Grønland har indført en lov om medieansvarlighed på linie med den danske.

Der er et forslag til næste landstingssamling om oprettelse af et grønlandsk sprogsekretariat. Sprogsekretariatet er tiltænkt at arbejde med termonologidannelser indenfor det grønlandske sprognorms bevægelser, hvortil der også skal være forskning. Endvidere er sprogsekretariatet tiltænkt at arbejde sammen med Oqaasiliortut/Grønlands Sprognævn, Nunat Aqqinik Aalajangiisartut/Grønlands Stednavnenævn og med navneforskning og sagsbehandling om personnavne iøvrigt.